

UN POPAS LA MĂNĂSTIREA PÂNGĂRAȚI. FILE DIN ISTORIA FAMILIEI PALADE

Ana CIORNEI¹

Cuvinte cheie: Grigore Palade, familie, director, penitenciar, mănăstirea Pângărați

Keywords: Grigore Palade, family, director, penitentiary, Pângărați monastery

Grigore Palade s-a născut în 1865 la Târgu Ocna. Tatăl său, Constantin, descindea dintr-o veche familie de origine greacă. Bunicul său, spătarul Constantin Palade, a fost căsătorit cu Ilinca Racoviță, fiica Anastasiei Racoviță. În 1803, Ilinca a moștenit de la mama sa moșia Grozești, fapt menționat în *Condica liuzilor*. În timpul vieții sale, Ilinca Racoviță a făcut un act de danie, lăsând Mănăstirii Răducanu din Târgu Ocna, moșia sa, Prăjești².

Familia a continuat să aibă o situație materială bună și de-a lungul secolului al XIX-lea, fapt ce a permis lui Constantin Palade să asigure o educație aleasă celor trei fii: Grigore, care a ales cariera militară, Titi, care a fost magistrat și Toma, conductor arhitect. Dintre toți, mezinul Toma a rămas să locuiască la Târgu Ocna, în casele părintești, până la sfârșitul vieții sale, în 1965. În fiecare vară, frații, copiii lor și nepoții se reuneau la Târgu Ocna, așa cum se poate vedea dintr-o fotografie de familie din anul 1926, în care apare și Grigore Palade (**Fig. 1**). De sărbători familia se reunea la Iași, în casa de pe strada Nicu Gane, care aparținea fiicei celei mari, Alexandrina (medic), căsătorită cu doctorul Gheorghe Năstase.

Elena, soția lui Grigore Palade, s-a născut în 1865 la Moinești și era fiica Rariței și a preotului Vasile Antohi, care a slujit la Biserica „Sf. Gheorghe” din localitate. Vasile Antohi era a V-a generație de preoți din familie, descendenți ai preotului Gheorghe Negrilă din Râmnicu Sărat³. Elena (**Fig. 2**) a avut trei surori și doi frați. Frații Alexandru și Gheorghe, la rândul lor, au fost și ei preoți. Fratele mai mare, Alexandru Antohi, a fost preot iconom stavrofor, protoieru onorific și a slujit la Biserica „Sfinții Voievozi” din Lucăcești. În anul 1939 a publicat *Monografia parohiei și comunei Lucăcești, jud. Bacău* (**Fig. 3**) în care a inserat și arborele genealogic al familiei, pe care, după mărturia sa, l-a scris „după tradiția culeasă de la tatăl meu și alți bătrâni din târgul Moinești, ca Spiridon Antohi, fost cântăreț la parohia Lucăcești”⁴.

---

¹ Profesor pensionar, IAȘI.

² Florin Marinescu, *Arhiva Sfintei Mănăstiri Iliron de la Muntele Athos*, tom. I, p. 430-431.

³ Alexandru Antohi, *Monografia parohiei și comunei Lucăcești, jud. Bacău*, 1939, p. 12-13.

⁴ *Ibidem*, p. 13.

În martie 1905 Grigore Palade era numit ca director clasa a II-a în serviciul închisorilor centrale și numit să administreze închisoarea Pângărați, înlocuindu-l pe Gh. Cârceanu, transferat la închisoarea Slănic⁵. A condus penitenciarul timp de aproape șapte ani după care, în decembrie 1911, a fost transferat ca director clasa I la închisoarea de la Galați⁶.

Anul 1905 se anunța a fi un an bun pentru Grigore Palade și familia sa. Mai întâi, pentru că această numire avea să-i asigure, din punct de vedere profesional, stabilitate pe post, după o perioadă de repetate mutări și peregrinări legate de obligațiile sale ca funcționar în administrația închisorilor din Regatul României. În al doilea rând, se putea dedica mai mult familiei și educației copiilor. Avea 39 de ani, era căsătorit de mai bine de 15 ani cu Elena, fiica preotului Vasile Antohi din Moinești, avea cinci copii și soția sa era însărcinată cu al șaselea prunc.

Soții Palade erau preocupați de viitorul copiilor, mai ales că trei dintre ei ajunseseră la vârsta școlarității: Alexandrina, născută în 1890, Ioan, în 1894 și Emil, în 1897. Peste câteva luni, la 9 octombrie 1905, s-a născut Constanța. Doi ani mai târziu va veni pe lume și al șaptelea copil, Dumitru.

Alexandrina a făcut clasele primare la Târgu Ocna și în anul școlar 1905-1906 era înscrisă la Liceul „Șeșefski” la București, o instituție particulară școlară cu internat. Ioan terminase clasele primare și era în Gimnaziu la Târgu Ocna, unde rămăsese și Emil, care abia începuse clasele primare. Erau în grija lui Toma, fratele lui Grigore Palade.

La Pângărați s-au mutat cu copiii mai mici: Mariana, născută în 1901 și Vasile, născut în 1903. În 1905 s-a născut Constanța, așa cum reiese din *Actul de naștere* nr. 105 eliberat de Primăria comunei Pângărați, Plasa Tarcău, semnat de primarul I. Șova și secretarul A. P. Tincu. Martori au fost doi prieteni ai familiei, Neculai Ioachimescu, căpitan în vârstă de 35 de ani, domiciliat în orașul Roman și Neculai Antoniu, în vârstă de 30 de ani, de profesie funcționar, domiciliat în comuna Pângărați.

Într-o fotografie, datată 1910, îi vedem pe cei patru copii: Mariana, Vasile, Constanța și Dumitru, împreună cu Elena Palade și guvernanta copiilor (**Fig. 2**).

În anul 1910 Alexandrina, fiica cea mare, în vârstă de 20 de ani, era deja studentă a Facultății de Medicină din Iași și meditatoare la Institutul de Domnișoare „Humpel”, unde i se asigura locuință și masă. Ioan Palade era elev al Școlii Militare de Infanterie, iar Emil era în ultimele clase de liceu.

În anul următor, luna decembrie, Grigore Palade este transferat la Galați, în locul său fiind numit I. Antoniu, fost grefier contabil la Pângărați, înaintat director clasa a II-a.

Mănăstirea Pângărați, ctitorie voievodală, s-a construit pe locul unui vechi schit, pe un platou mai ridicat al malului pârâului Pângărați, într-un loc retras, greu accesibil,

---

⁵ „Monitorul Oficial”, 4 martie 1905, p. 10107.

⁶ „Dimineața”, 22 decembrie 1911.

înconjurat de păduri de brad și fag și departe de orice așezare. Locul a fost ales pe la 1430, de sihastrul Simeon, retras cu câțiva călugări, de la mănăstirea Bistrița.

Biserica din piatră, clopotnița și chiliile au fost construite ulterior și au rezistat vremii prin daniile domnilor Moldovei. În perioada 1850-1860, prin strădania egumenului Varnava, a fost ridicat ansamblul de clădiri care s-a păstrat până astăzi.

Din anul 1872 în clădirile aparținând Mănăstirii Pângărați a funcționat închisoarea. În acel an Mitropolia Moldovei și Sucevei a acceptat cererea Ministerului de Interne ca în clădirile și hrubele mănăstirești să funcționeze o închisoare de maximă siguranță. Potrivit relatărilor Constanței Palade (căsătorită Ciornei), în biserica „Sf. Dimitrie” se țineau slujbe pentru deținuți, unii dintre ei confecționând obiecte de cult care împodobeau acest locaș și din care unele s-au păstrat. Tot Constanța, își amintea că în preajma Primului Război Mondial, deținuții confecționau muniție de război. În anul 1916, deținuții au fost evacuați și în Pângărați a funcționat un Spital Militar Zonal, transformat, după 1918, în sanatoriu condus de Societatea pentru Profilaxia Tuberculozei și Asistența Tuberculoșilor săraci din România, sub înaltul patronaj al Reginei Maria.

În jurnalul său, „Povestea vieții mele”, Regina Maria își amintește de anul 1918 petrecut la Bicaz – Neamț. Există multe pasaje de adâncă afecțiune pentru oamenii acestor locuri, cu care Regina a petrecut clipe de neuitat, de adâncă și adevărată trăire, oameni simpli, despre care ne vorbește peste timp și cu care a legat prietenii când s-a retras la Castelul de vară de la Bicaz, pe atunci parte a Domeniului Coroanei, azi Primăria orașului Bicaz. Relevante sunt câteva fragmente din jurnal, pe care le redăm în continuare.

„Ca să-mi potolesc neastâmpărul, mă tot duc printre săraci să le împart provizii... M-am dus, de asemenea, la Pângărați să-mi iau rămas bun de la un băiețel tuberculos și trist, aflat la spital, care făcea mai mulți kilometri pe jos ca să vadă pe «Mama-Regina». Mă duc pe rând, pe la fiecare, să-mi iau rămas bun de la toți smeriții mei prieteni, iar ei își revarsă asupra mea binecuvântările lor.

(Bicaz, sâmbătă, 27 octombrie/9 noiembrie 1918)⁷”.

Constanța Palade a păstrat și ea multe din amintirile momentelor trăite la Pângărați, deși avea doar 6 ani când a părăsit acele locuri. În momentul nașterii sale, domeniul mănăstiresc se întindea până departe, dincolo de apa Bistriței, cât se vedea cu ochiul liber, până la munții împăduriți. Tatăl său era un pasionat și iscusit vânător, mereu însoțit de câinele său preferat, Pax (**Fig. 4**). De multe ori îi erau alături, la partide de vânătoare, prietenii veniți anume, căci pădurea era bogată în fauna cinegetică.

Vara mai ales, o parte din deținuți, sub pază și supravegheați, coseau și adunau fânul sau plecau să lucreze fie la pietruirea drumurilor rupte de ape, fie pe parcelele cultivate .

De multe ori tatăl Constanței, Grigore Palade, pleca în inspecție, pe bicicletă, spre locurile unde lucrau deținuți. Trecea podul de peste apa Bistriței, un pod de lemn nu prea

---

⁷ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, Editura Eminescu, București, 1991, p. 434-435, 462, 476.

lat, cât să treacă o căruță trasă de un cal. Uneori, copiilor li se permitea să se suie în șaretă, alături de vizitiu, la ora amiezii, când li se ducea deținuților prânzul. Era un atelaj ușor, tras de un cal alb, un fel de cabrioletă. Ca prin minune am găsit, între fotografiile de familie rămase de la soacra mea, Constanța Ciornei, fotografia acestui atelaj, datată: 1908, iulie 24 (**Fig. 5**). Nu știu să mi se fi povestit despre vreo amintire care i-a tulburat copilăria la Pângărați. Nu toți deținuții erau periculoși, iar cei cărora li se permitea să iasă la lucru, sub pază, apreciau acest fapt, ca pe o recompensă de bună purtare și probabil, chiar așa era.

Precizez că în perioada în care a fost director, Grigore Palade, ca un bun administrator și gospodar, a făcut, pe proprie cheltuială, o serie de reparații absolute necesare, nu doar la clădirea administrativă, în care locuia cu familia. A refăcut zidăria exterioară, temelia bisericii și acoperișul și a construit, în partea de vest a bisericii, o anexă din piatră, cu scară de acces la etaj. Dovada acestei ctitorii a lui Grigore Palade s-a păstrat până după 1990 pe o placă de piatră încastrată în zidul construcției, aproape de acoperiș, placă pe care era trecut numele său și anul în care s-a realizat lucrarea. După 1990, credem că din dispoziția celor care au demarat lucrările de restaurare a bisericii, placa a fost înlăturată și o vreme am văzut-o în curte, apoi ni s-a spus că se află într-o sală în care urma să fie amenajat muzeul mănăstirii. Noi, familia, am fotografiat placa, timpul a trecut și acum nu mai știm nimic despre soarta ei. În anii aceia, când ne aflam la Pângărați, mergeam adesea cu soțul meu, inginer Radu Ciornei (fiul Constanței și nepot al lui Grigore Palade) pe șantier. Formația de inginer constructor și expertiza sa în proiecte de restaurare, i-au permis lui Radu Ciornei să sesizeze pericolul prăbușirii turnului clopotniță, datorită intervențiilor făcute la fundație care-i slăbiseră rezistența. Nu a avut însă autoritatea necesară pentru ca opinia lui să fie luată în seamă. În noaptea de 11-12 iunie 1996, turnul clopotniței, monument istoric, s-a prăbușit. Noi eram în satul Oașu, în vacanță, iar a doua zi ne-am dus să vedem cu ochii noștri dezastrul.

Dar să revenim la anul 1911, an în care Grigore Palade a fost transferat la Galați, iar soția și copiii s-au mutat la Târgu Ocna. Din câte știu, în anii care au urmat, Grigore Palade a administrat închisoarea Târgu Ocna (**Fig. 6**). În anii 1916-1918, după cum am mai menționat, în clădirea închisorii a funcționat un Spital Militar Zonal.

După război, Grigore Palade s-a transferat la Ministerul Comunicațiilor, iar înainte de pensionare a fost secretarul Gimnaziului din Târgu Ocna. Din păcate nu s-a bucurat de liniștita viață de pensionar. Copiii terminaseră studiile. Doar Dumitru avea să termine Școala Militară de la Mănăstirea Dealu în anul 1928, an în care, datorită unor afecțiuni cardiace, Grigore Palade a trecut la cele veșnice. Este înmormântat în cimitirul Bisericii Domnești Răducanu, din Târgu Ocna, în partea stângă a bisericii, pe malurile Troțușului, așa cum își dorise (**Fig. 7**).

După decesul lui Grigore Palade, soția sa, Elena, s-a mutat la Iași, la fiica sa Alexandrina Năstase, care era, deja, medic la Institutul Gregorian (azi Maternitatea Cuza-Vodă) și asistent universitar. Surorile Alexandrinei, Mariana și Constanța, erau studente la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași. Mariana Palade se va căsători cu inginerul

Mihai Borcea (din Bacău), iar Constanța cu maiorul Nicolae Ciornei, profesor la Liceul Militar „General Macarovici” din Iași, director de studii până în 1947. Elena Palade a trăit până la vârsta de 91 de ani și este înmormântată în Cimitirul Eternitatea din Iași.

Acesta este firul evenimentelor prin care a trecut familia Palade, pe care am evocat-o cu firească bucurie și cu mândria de a-i fi cunoscut bine pe unii, de a le fi cunoscut altora doar traseul vieții. Pe Grigore Palade „l-am cunoscut” din cele câteva fotografii rămase din timpul șederii sale la Pângărați și din emoționantele relatări ale Constanței Palade Ciornei. Și acum am senzația că din vechile fotografii mă privește Grigore Palade, elegant, în ținuta impecabilă de serviciu, în redingotă neagră, cămașă albă și papion, cu chipiul pe cap, cu câinele său de vânătoare Pax, sau împreună cu soția sa Elena – și dânsa elegantă – într-o bluză albă de dantelă, coafată îngrijit și zâmbindu-mi discret (**Fig. 8**).

Doi oameni frumoși, la chip și suflet, doi părinți dedicați familiei, care au fost și au rămas un exemplu tipic, un model pentru România acelor vremi. Au crescut cu dragoste șapte copii, i-au ocrotit, i-au educat sănătos și temeinic, în spiritul moralei creștine, îndrumându-i spre cariere în care s-au făcut remarcați.

Am scris aceste rânduri cu gândul și, parcă la îndemnul preotului Alexandru Antohi, fratele Elenei Palade, care în *Monografia comunei Lucăcești*, din anul 1939, scria: „După legile naturale și Dumnezeuiești, omul fiind muritor, ca orice ființă din lume, și dacă în timpul vieții nu scrie nimic din cele văzute și întâmpinate în viață, duce în mormânt, o dată cu el, toate aceste cunoștințe și care se uită în cel mai scurt timp”⁸.

Asemenea preotului Alexandru Antohi, dar fără pretenția de a fi făcut o lucrare completă, pot afirma că am scris-o cu gândul de a cinsti memoria celor care au fost trăitori și pe acele locuri și am încercat să respect curatul adevăr.

A STOP AT THE PANGARATI MONASTERY.
PAGES FROM THE HISTORY OF THE PALADE FAMILY
(Abstract)

In 1872, the Metropolitanate of Moldavia and Suceava accepted the request of the Ministry of the Interior to operate a maximum security prison within the premises of the Pângărați monastery. From March 1905 to December 1911, Grigore Palade was the director of this prison. He lived here with his wife and children. Two of them were also born in Pângărați. The family photos and the memories of Constanța Palade (Ciornei), born on October 9, 1905, were the basis for evoking some moments in the life of the Palade family, who lived for a while in those lands with a rich history.

---

⁸ Alexandru Antohi, *op. cit.*, p.15.

Fig. 1. Familia Palade, Târgu Ocna, 1926. În centru, Elena și Grigore Palade

Fig. 2. Elena Palade cu copii și guvernanta, Pângărați, 1910

Pr. Alexandru Antohi, născut la 24 Oct. 1857, hirotonisit la 7 Ianuarie 1877, pensionat la 1 Iulie 1935. Distincțiuni chiriarhale: Sachelar, Iconom, Iconom Stavrofor și Protoereu onorific, cum și „Răsplata muncii pentru Biserică” clasa III și a II. Distincțiuni civile: „Coroana și Steaua României în gradul de Cavaler”. Donațiuni făcute Bisericii „Lucăcești”: O casă parohială cu mobilă și alte atenanse descrise mai pe larg în corpul monografiei. Un sf. Paraclis, costând două sute mii lei, etc. Descrierea pe larg în corpul monografiei. În plus donațiunile din Testamentul olograf, depus la Tribunalul Bacău.

Fig. 3. Preotul Alexandru Antohi

Fig. 4. Grigore Palade, cu câinele Pax, Pângărați, 1906

Fig. 5. Cabrioleta trasă de un cal alb, Pângărați, 1908, iulie 24

Fig. 6. Grigore Palade, Târgu Ocna, 7 februarie 1915

Fig. 7. Mormântul lui Grigore Palade, Cimitirul Bisericii Domnești Răducanu, Târgu Ocna

Fig. 8. Elena și Grigore Palade, Pângărați 1907.